

Λάθρα βιώσασα

Ο ΠΑΠΠΟΥΣ ΜΑΣ ΚΑΤΑΓΙΝΟΤΑΝ μέ στιχάκια. Ἄραγ-
μένος ὄλημερίς σέ μιά βαθιά δερμάτινη πολυθρόνα,
ἀναπολοῦσε τήν πρότερη ἐπαγγελματική του ζωή
καπνίζοντας καί μουντζουρώνοντας χαρτιά καί κου-
τιά ἀπό ἀφίλτρα τσιγάρα. Ἡ γιαγιά ἀπομνημόνευε ἐν
συνεχεία τά σχεδιάσματα αὐτά πού ξεχειλίζαν νο-
σταλγία καί μᾶς τά τραγουδοῦσε. Ἔτσι, τήν τρυφερή
παιδική μας ἡλικία δέν τήν συνδέσαμε ὑποχρεωτικά
μέ γελαστά ἀσμάτια καί παραμύθια, ὅπως οἱ συμμα-
θητές μας, ἀλλά μέ τά φοβερά στιχουργήματα τοῦ
παπποῦ, πού ἔβριθαν ἀπό ἄγνωστες λέξεις καί ἔννοιες
καί πού μᾶς πλάκωναν μέ ὀκάδες θλίψης. Ἀπουσία,
κενό, ἀναμνήσεις καί θάνατος ἦταν τά βασικά
συστατικά τῶν τραγουδιῶν του. Ἡ γιαγιά μᾶς ξε-
χνοῦσε χάριν τοῦ τυφλοῦ θαυμασμοῦ πού σ' ὀλόκληρη
τή ζωή της ἔθρεψε γιά τόν ἄντρα της. Καί μᾶς τά
μετέδιδε αὐτούσια, νομίζοντας ἐπιπλέον ὅτι μᾶς κλη-
ροδοτεῖ τόν μεγαλύτερο θησαυρό τῆς γῆς.

Ἀνακάλυψα πολύ ἀργότερα, ὅταν οἱ παπποῦδες μου

είχαν πεθάνει από καιρό, τὰ σκληρόδετα κιτρινωμένα τετράδια τῆς γιαγιᾶς ὅπου, προσεκτικά καί καλλιγραφικότατα, εἶχε ἀποτυπώσει μέ μελάνι τίς ποιητικές ἐξάρσεις τοῦ παπποῦ. Τινάχτηκαν ξαφνικά καταχωνιασμένες ἀναμνήσεις ἀπό ἀκατάληπτες φράσεις πού γίνονταν γοητευτικές στά χεῖλη τῆς γιαγιᾶς, ἡ εἰκόνα τῆς γιαγιᾶς πού δακρύζει ἀπαγγέλλοντας ἢ τραγουδώντας σέ δικούς της σκοπούς τούς περίφημους –στήν οἰκογένειά μας καί μόνον– στίχους τοῦ παπποῦ. Ἀλλά ὁ παππούς ἀδιαφοροῦσε γιά ὅλες αὐτές τίς διαδικασίες τῆς καλλιγραφικῆς ἀντιγραφῆς, τῆς ἀποστήθισης καί τῆς μελοποίησης. Τό μόνο πού τόν ἐνδιέφερε ἦταν ἡ δική του ἀποτύπωση στά κουτιά καί στά τσιγαρόχαρτα. Ἔχω μάλιστα τήν ἐντύπωση πώς τά πετοῦσε στό καλάθι, ἀπ’ ὅπου τά ψάρευε ἡ γιαγιὰ κρυφοκαμαρώνοντας, γιά νά κλειδωθεῖ ὕστερα στήν κάμαρά της ὀλομόναχη.

Κάποτε ἐντυπωσιαστήκαμε μέ τόν ἀδελφό μου ἀπό ἐρωτικούς στίχους πού γιά μᾶς –τότε ἐφτά καί ἐννιά χρονῶν ἀντιστοίχως– εἶχαν κάτι τό ἀπαγορευμένο καί τό ἐλκυστικό, πού θά ὀνομάζαμε ἀργότερα «πορνικό». Θέλοντας νά τσιγκλίσουμε λιγάκι τόν παππού, ἐπειδὴ δέν ἀσχολιόταν μαζί μας παρά γιά νά μᾶς λύσει ἀσκήσεις ἀριθμητικῆς, ἀποφασίσαμε νά τοῦ ἀπαγγεῖλουμε τούς στίχους του ὥστε νά καταλάβει μιά γιά πάντα ὅτι δέν ἤμασταν ἀπλῶς «διαολόπαι-

δα», αλλά και διαολόπαιδα ἐνήμερα τῶν δραστηριοτήτων του.

Εἰρήσθω ἐν παρόδῳ ὅτι ὅσα πιάναμε ἀπό τούς στίχους του, τά θεωρούσαμε μέ βεβαιότητα προσωπικά του βιώματα. Ὅταν, γιά παράδειγμα, ἔπεσε στά χέρια μας τό στιχοῦργημα μέ τόν τίτλο «Μελαγχολία» (Καθώς λοιπόν βαδίζαμε μέ τή μελαγχολία / νά μᾶς βαραίνει τά πλευρά, φόρτωμα κι ἀθυμία / ἔλειψαν οἱ χαιρετισμοί, τά δῶρα, οἱ προσκλήσεις / ἔμειναν γράμματα κενά, ἀπόντων ἀναμνήσεις / Στούς δρόμους καλημέριζαν οἱ ἄλλοι μέ ἀνία / σέ μᾶς ἀπόμειναν οἱ σκιές, τά δέντρα κι ἡ λαγνεία / γιά ξεχασμένα γράμματα πού κρύβονταν στά βάθη / τῶν ἐρμαρίων τῶν κλειστῶν, μέ ἔρωτες καί πάθη / Κι ἄς μάθει ὁ ἐθέλων ἑαυτόν ἐν τοῖς νεκροῖς νοῆσαι / πῶς σάν φορτώσεις γάϊδαρο μέ τή μελαγχολία / ποτέ δέν ξαναγίνεσαι παρά αὐτός πού εἶσαι / πού ἔτρεχες σάν παλαβός σέ κάθε παραλία / γιά πέτρες καί γιά κούτσουρα, τά κύματα μισώντας / γιατί στό νοῦ σου ἔφερναν μονίμως τούς ἀπόντας), εἶδαμε τόν παππού νά φορτώνει σ' ἕναν γάϊδαρο κοφίνια μέ μελαγχολικό γαλαζωπό καπνό, κάτι σάν τόν καπνό ἀπό τό σπίτι τοῦ Ὀδυσσεά, κι ὕστερα νά τρέχει στήν παραλία νά μαζέψει κούτσουρα καί πέτρες, γιά ἄγνωστους σ' ἐμᾶς λόγους. Γιατί ὅμως μισοῦσε τά κύματα δέν τό καταλαβαίναμε διόλου, κυρίως ἐπειδὴ ἐμεῖς τά ἀγαπούσαμε πολύ, κι οὔτε βέβαια καταλαβαίναμε τί λογιῆς πράγμα ἦταν αὐτοί οἱ «ἀπόντας»,

πού τούς υποψιαζόμασταν πάντως για κάποιο είδος μεγάλου και κακού ψαριού.

Στηθήκαμε λοιπόν απέναντί του, μὴν τολμώντας νά τόν ἐνοχλήσουμε· στίς τέσσερις τό ἀπόγευμα ὁ παππούς ἔπεφτε σέ νάρκη ὡς τίς πεντέμισι, στήν πολυθρόνα πάντοτε, κι ὕστερα ξυπνοῦσε μόνος του, σάν κουρδισμένος, καί ζητοῦσε ἀπαιτητικά καφέ. Στίς πεντέμισι, σταθήκαμε προσοχή μπροστά του. Ὁ ἀδελφός μου τόν σκούνησε μαλακά για νά τόν προσγειώσει κι ἀπαγγείλαμε μέ μία φωνή:

Καλῶς τήν ὁμορφούλα μου
Μέ τά μεγάλα στήθη
Γιά σέ οἱ ἄντρες σφάζονται
Κι ἀπέ μένουν στή λήθη

Καλό σέ μένα νά συμβεῖ
Στό πάθος πού ἔχω πέσει
Κι ἀπό τόν πόνο σπαρταρῶ
Καρδιά, στέρνο καί μέση.

Ὁ παππούς ἀνοίξε κάτι μάτια ὀλοστρόγγυλα καί βρόντηξε σάν τόν Δία, ποιός μᾶς τά ἔμαθε αὐτά, δέν ἤθελε ἀηδίες στό σπίτι του καί νά χαθοῦμε ἀπό μπροστά του προτοῦ μᾶς δώσει νά καταλάβουμε περισσότερο.

Μοῦ φαίνεται πώς κάτι ἔγινε τότε ἀνάμεσα σ'

αυτόν και στή γιαγιά, είτε κατάλαβε τί συνέβαινε τόσον καιρό είτε τοῦ τό ἐξήγησε ἡ γιαγιά γιά πρώτη φορά· ὅ,τι και νά ἴγινε πάντως —ἢ μήπως εἶχαμε μεγαλώσει και θά σταματοῦσε ἔτσι κι ἀλλιῶς ἡ γιαγιά νά μᾶς τραγουδάει;— ἔκτοτε δέν ξανακούσαμε ἀπαγγελία και τραγοῦδι. Κρυφοκοιτούσαμε μόνο τή γιαγιά ὅταν νόμιζε πώς εἶναι μονάχη, ὅταν, ἄς πούμε, ἀπλωνε τήν μπουγάδα ἢ ἔριχνε πασιέντσες ἢ κεντοῦσε, και τήν πιάναμε νά μουρμουρίζει, κάποτε και νά τραγουδάει, ἄγνωστους σέ μᾶς στίχους τοῦ παππού. Ἡ μήπως δέν ἦταν ὅλοι αὐτοί οἱ στίχοι τοῦ παππού; Γιατί στά δεμένα τετράδια πού ἀνακάλυψα ὑπῆρχαν, ἐκτός ἀπό τά ποιήματα πού ἀπέδωσα εὐθύς ἀμέσως στόν παππού, δεκάδες ἄλλα κείμενα, ἡμερολογιακές σημειώσεις πού ἀνῆκαν ἐμφανῶς στή γιαγιά, ἀλλά και ἀνυπόγραφες ἱστοριοῦλες μέ πλοκή, και ποιήματα κι αἰνίγματα και συνταγές και γνωμικά... Ὡστε αὐτή ἡ γιαγιά πού τή βλέπαμε ν' ἀσχολεῖται μόνο μέ τόν παππού, μέ τό νοικοκυριό της και μέ μᾶς, ἔκανε κι ἄλλα πράγματα ἀπό τό νά ρίχνει πασιέντσες και νά κεντάει.

Στό τέλος ἀναρωτήθηκα μήπως ὅλα ὅσα μᾶς ἀπήγγελλε στή διάρκεια τῶν παιδικῶν μας χρόνων ἦταν δικά της και μόνο. Στό κάτω-κάτω, ἐμεῖς βλέπαμε τόν παππού νά γράφει, ἀλλά δέν διαπιστώσαμε ποτέ τί. Οὔτε πλησιάζαμε, γιατί δέν μᾶς ἐνδιέφερε, κι ἄλλωστε ἡμαστέ βέβαιοι πώς ἔγραφε αὐτά πού τρα-

γουδοῦσε ἡ γιαγιά. Ὑστερα ἀπό τόσα χρόνια διερωτῶμαι σοβαρά μήπως ὁ παππούς συμπλήρωνε ἀπλῶς τίς στήλες τοῦ Προπό ἢ ὑπολόγιζε τά ἔξοδα τοῦ σπιτιοῦ –στό κάτω τῆς γραφῆς ἦταν ἐπί σαράντα χρόνια λογιστής– καί μήπως ἡ γιαγιά, σάν τίς γυναῖκες τοῦ καιροῦ της, ἦταν ἡ λάθρα βιώσασα ποιήτρια.